

Jacek Łagowski, Zdzisława Toporek

Muzeum Wsi Kieleckiej

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 18, 413-418

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

serwacji jest pełnowartościowym instrumentem muzycznym, a także wielkoekranowy telewizor, sprzęt video i odbiornik satelitarny. Po wstawieniu składanych krzeseł sala mieści ok. 70 osób. Odbywają się tu różnorodne imprezy, koncerty, spotkania towarzyskie i autorskie oraz lekcje muzealne.

Piotr Maciej Przykowski

MUZEUM WSI KIELECKIEJ

1989

W 1989 r. muzeum zaprezentowało publiczności cztery wystawy o charakterze czasowym. Poza nowymi ekspozycjami wzbogacono, z uwzględnieniem niezbędnych korekt, ekspozycje już istniejące w zabytkowych obiektach architektury drewnianej na terenie Parku Etnograficznego w Tokarni.

Pierwsza z wystaw czasowych zaaranżowana we wnętrzach organistówki z Bielin (czynna od kwietnia do sierpnia) prezentowała tradycyjne wyroby plecionkarskie Kielecczyny, zapoznając jednocześnie z technikami wykonania. Połączona ze sprzedażą wyrobów, cieszyła się dużą popularnością.

Następna ekspozycja również w organistówce z Bielin (wrzesień — październik), opracowana przez pracownika muzeum Jarosława Leszczyńskiego, była poświęcona kaplicz-

kom i krzyżom przydrożnym na Kielecczynie. Autorzy fotogramów przedstawili mało znane, a jednocześnie bardzo ciekawe obiekty małej architektury, oddając ich niepowtarzalne piękno.

Kolejna wystawa zatytułowana *Malowana droga życia*, urządzona w zaadaptowanych do tego celu pomieszczeniach kuchni i spiżarni dworu z Suchedniowa (lipiec – wrzesień), przybliżyła sylwetkę i twórczość znanego artysty malarza ludowego Józefa Firmantego.

Czwarta, ostatnia z wystaw nosząca tytuł *Nastrojem malowane*, udostępniona w tych samych pomieszczeniach w październiku 1989 r., była również wystawą autorską i zapoznawała ze światem malarskich wizji Eugeniusza Brożka, uznanego artysty malarza młodego pokolenia, reprezentującego nurt tzw. realizmu magicznego. Zestaw prac malarskich pochodzących w dużej mierze ze zbiorów prywatnych pozwolił na wszechstronną prezentację tej niewątpliwie intrygującej twórczości. Muzeum pozyskało do swoich zbiorów cenny obraz artysty — *Ukrzyżowanie*.

Poza wymienionymi wystawami przygotowano coroczny kiermasz dożynkowy, uwzględniając również sztukę ludową.

W ramach prowadzonej przez muzeum działalności upowszechniającej tematykę kultury i sztuki ludowej pracownicy prowadzili spotkania i lekcje związane z tymi zagadnieniami.

Ryc. 1. Dworek Laszczyków — nowa kielecka siedziba Muzeum Wsi Kieleckiej (ul. Jana Pawła II, nr 6)

Muzeum było również organizatorem folklorystycznych imprez plenerowych z okazji otwarcia sezonu (kwiecień 1989 r.), Międzynarodowego Dnia Dziecka, Dni Kultury Oświaty Książki i Prasy, Świętokrzyskich Dni Kultury, które były okazją do zaprezentowania ludowego rękodzieła (pokazy wyrobu zabawek, wycinanek, ceramiki), zwyczajów (wypiek chleba) oraz folkloru w wykonaniu licznych zespołów i kapel regionalnych (Komórki, Dębska Wola, Marzysz).

Wiosną 1989 r. muzeum zmieniło swoją kielecką siedzibę — przeniosło się do przyznanego decyzją Urzędu Miasta z 7.12.1988 r. XVIII-wiecznego, drewnianego dworku, położonego w pobliżu katedry, zwanego dworkiem Laszczyków.

W 1989 r. muzeum zwiedziło 16 500 osób.

Jacek Łagowski

1990

W roku 1990 działalność wystawiennicza muzeum obejmowała, poza systematycznym wzbogacaniem wyposażenia wewnątrz obiektów już istniejących na terenie Parku Etnograficznego w Tokarni (stałe zakupy), przygotowanie trzech wystaw czasowych przybliżających zwiedzającym tematy związane z życiem codziennym i kulturą duchową mieszkańców dawnej wsi i małego miasteczka.

Pierwsza z nich przygotowana w zaadaptowanych pomieszczeniach dworskich (kuch-

nia i spiżarnia dworu z Suchedniowa), według scenariusza L. Gawlika, ukazywała wszechstronnie twórczość znanego artysty ludowego starszego pokolenia Tadeusza Żaka. Retrospektywny wybór dzieł, głównie o tematyce religijnej, był możliwy dzięki udostępnieniu wcześniejszych prac artysty ze zbiorów Muzeum Etnograficznego w Toruniu, Warszawie, Muzeum Narodowego w Kielcach. Wystawa była czynna od maja do sierpnia.

Druga z wystaw (maj — wrzesień) eksponowana w pomieszczeniach organistówki z Bielini, zatytułowana *Obraz religijny w tradycji ludowej*, pozwoliła na zaprezentowanie szerokiego wyboru obrazów olejnych i oleodruków znajdujących się w posiadaniu muzeum, a wcześniej nie udostępnianych zwiedzającym. Zapoznawała jednocześnie z bogactwem form, technik i treści ikonograficznych przedstawień cechującym tę dziedzinę tradycyjnej twórczości ludowej.

Ostatnia przygotowana przez muzeum wystawa (wrzesień — październik) — *Wies polska w fotografii — 1934* zapoznawała zwiedzających z życiem codziennym małego miasteczka i wsi z okresu międzywojennego, widzianym przez obiektyw artysty fotografa. Fotogramy wykonane w latach 30. przez Luise Arner Boyd zostały użyczone przez Muzeum Sztuki w Łodzi.

Poza wymienionymi wystawami muzeum organizowało coroczne imprezy folklorystyczno-kulturalne na terenie miasta i Parku Etnograficznego w Tokarni.

Ryc. 2. Otwarcie wystawy *Malarstwo i rzeźba Tadeusza Żaka*, od prawej: Tadeusz Żak, Barbara Erber — kustosz Muzeum Narodowego w Kielcach, Andrzej Szura — dyr. Muzeum Wsi Kieleckiej, Janusz Modzelewski — dyr. Wydziału Kultury UW w Kielcach

Prace naukowo-badawcze prowadzone przez pracowników Muzeum Wsi Kieleckiej dotyczyły takich problemów, jak: osadnictwo i młynarstwo na Kielecczyźnie, ośrodek kamieniarski w gminie Bogoria.

Ponadto muzeum uczestniczyło w organizowanych corocznie imprezach folklorystyczno-kulturalnych, takich jak: Przegląd Zespołów Kolędniczych w Miechowie, Buski Przegląd Folklorystyczny. Zorganizowało również trzy imprezy folklorystyczne na terenie Parku Etnograficznego w Tokarni, prezentując ludowe zespoły obrzędowe, folklorystyczne oraz kiermasze sztuki ludowej. Imprezy te zarejestrowano na taśmie video.

Muzeum prowadziło również penetracyjne badania terenowe, które pozwoliły na pozyskanie i zakup 359 eksponatów, dla których opracowano dokumentację. Dopelniają one istniejące już stałe ekspozycje. Zapoczątkowano również gromadzenie materiałów i dokumentowanie prac twórców ludowych Kielecczyzny. Wykonano dokumentację fotograficzną rzeźb i obrazów Tadeusza Żaka, obrazów Marianny Wiśnios oraz wyrobów garncarskich i rzeźby figuralnej w glinie Tadeusza Poletka. Prace te będą prowadzone w następnych latach.

Aby zachęcić do zwiedzania muzeum, przygotowano plakat reklamujący skansen. W siedzibie muzeum w Kielcach urządzono salę audiowizualną, zakupiono również 20

krótkometrażowych filmów o tematyce etnograficznej. Wykorzystanie tych filmów oraz własnych materiałów na kasetach video pozwoli na bardziej wszechstronne przybliżenie kultury regionu, głównie młodemu odbiorcy w ramach prelekcji i lekcji muzealnych.

W 1990 roku muzeum zwiedziło ok. 17 500 osób.

Jacek Łagowski

1991

W roku 1991, podobnie jak w latach poprzednich, muzeum prowadziło prace związane z utrzymaniem skansenu oraz udostępnianiem zwiedzającym stałych wystaw wewnątrz XIX-wiecznych chałup i dworu w Tokarni, a także zabytkowej zagrody Czernikiewiczów w Boddzentynie.

Z myślą o zwiedzających skansen przygotowano kilka ekspozycji propagujących kulturę ludową regionu. W zabytkowej chałupie organisty z Bielin pokazano wybrane aspekty tradycyjnej kultury małych miast Kielecczyzny. Wystawa zatytułowana *W dawnym miasteczku* zapoczątkowała badania nad tym tematem. Ich efektem będzie odtworzenie kompleksu zabudowy „dawnego miasteczka”, jego kultury. Ekspozycja udostępniona w maju, zyskała uznanie specjalistów i cieszyła się dużym powodzeniem u zwiedzających.

Ryc. 3. Fragment wystawy *W dawnym miasteczku*

Ryc. 4. Fragment wystawy *Ocalić od zapomnienia — Jan Bernasiewicz twórca ogrodu rzeźb*. Grupa przedstawień m.in. (poczynając od trzeciej od lewej): „Marianna Bernasiewicz” (matka artysty), „Polski chłopiec roztroppek”, „Marcin Zygała z Piekoszowa”, „Ryszard Miernik”, „Wojciech Wsulek — zażegnawczy burzy”, „Rasputin”

Ocalić od zapomnienia. Jan Bernasiewicz twórca ogrodu rzeźb — taki tytuł nosi wystawa przygotowana przez Elżbietę Szot-Radziszewską i zaprezentowana przez Elżbietę Szot-Radziszewską w zabytkowej zagrodzie z Bukowskiej Woli. Wystawa ta przybliży życie i twórczość niezwykłej indywidualności, jaką był wśród współczesnych rzeźbiarzy ludowych Jan Bernasiewicz, twórca „muzeum rzeźb” w swoim sadzie, w rodzinnej wsi Jaworzni-Gniewcach, gm. Piekoszów. Po jego śmierci (1984 r.) rzeźby zgodnie z wolą artysty trafiły do Muzeum Wsi Kieleckiej. Obecnie prezentowana jest część kolekcji; ekspozycja będzie wzbogacana dalszymi zakonserwowanymi obiektami w ciągu kilku najbliższych lat.

W dniach 28—29 października 1991 roku pracownicy muzeum zorganizowali w Pałacyku Zielińskiego w Kielcach ogólnopolską konferencję etnograficzną na temat: *Tradycyjne gospodarstwo wiejskie w XIX i XX wieku*, połączoną z sesją muzeów skansenowskich. W sesji uczestniczyły reprezentacje prawie wszystkich muzeów skansenowskich w kraju. Materiały z konferencji zostaną opublikowane przez muzeum. Kontynuowane były etnograficzne badania terenowe obejmujące wsie świętokrzyskie, a także w miechowskim i pińczowskim. Opracowano dokumentację dla ok. 300 pozyskanych w tym roku eksponatów.

Prace budowlano-konserwatorskie, które

zostały przeprowadzone dużym nakładem środków, to przede wszystkim częściowe rozproszanie wody po terenie skansenu (sektor świętokrzyski, dwór z Suchedniowa), zakończenie pierwszego etapu prac adaptacyjnych w zabytkowym dworze Laszczyków — nowej siedzibie muzeum w Kielcach, oraz częściowa realizacja budowy wznoszonej na terenie skansenu zagrody z Bukowskiej Woli (fundamenty piwnice, urządzenia grzewcze).

Muzeum odwiedziło w 1991 roku ok. 20 000 osób.

Jacek Łagowski

1992

W działalności muzeum w 1992 roku dominowały prace wystawiennicze oraz remontowo-budowlane.

Wystawy prezentowano w dworze Laszczyków w Kielcach oraz w skansenie w Tokarni. W pierwszym z wymienionych przedstawiono dwie wystawy przygotowane przez pracowników muzeum. W kwietniu Leszek Gawlik przygotował wystawę *Ludzie, świętki i demony. Sztuka Ziemi Sieradzkiej*. Pokazano tu rzeźby Stanisława Korpy, Jerzego Kaczmarska i Szczepana Muchy, których prace osadzone mocno w materialnych i duchowych realiach

Ryc. 5. Fragment wystawy *Apteka w XIX-wiecznym miasteczku*

dawnej wsi zachwycają. Do oprawy plastycznej wystawy wykorzystano tkaniny Józefy Chaładaj, oryginalne „cacka” i „mażury” — sieradzkie wycinanki regionalne.

Od lipca do października można było oglądać wystawę *Sztuka zachodniej i środkowej Afryki*. Dr Adam Trybus z małżonką — dawni właściciele dworku Laszczyków — przebywali w latach 1974—1979 w Republice Środkowoafrykańskiej. Ich zainteresowania miejscową sztuką zaowocowały zgromadzeniem okazałej kolekcji rzeźb z drewna, mosiądzu i kości słoniowej, obrazów, tkanin oraz przedmiotów związanych z codziennym życiem mieszkańców Afryki. Ta właśnie kolekcja zaprezentowana została w siedzibie Muzeum Wsi Kieleckiej w Kielcach.

Na terenie skansenu w Tokarni w czerwcu udostępniono do zwiedzania w n e t r z a a p t e k i m a ł o m i a s t e c z k o w e j, która stanowi fragment ekspozycji małego miasteczka kieleckiego z przełomu wieków — wystawy realizowanej od kilku lat w Parku Etnograficznym. W dwóch izbach zaaranżowano salę ekspedycyjną i małe laboratorium. Po przeanalizowaniu wyposażenia wnętrza aptek w 38 miastach i miasteczkach Kielecczyny drobniaczko odtworzono ich obraz w skansenie. Autorem scenariusza tej ciekawej wystawy jest Elżbieta Szot-Radziszewska. Każdej z wymienionych wyżej

wystaw towarzyszyła składanka informująca o ekspozycji.

W znajdującym się na terenie skansenu dworze z Suchedniowa przygotowane zostało przez Jacka Łagowskiego w n e t r z e k u c h n i d w o r s k i e j. Wyposażenie kuchni zakończyło, trwającą kilka lat, realizację ekspozycji odtwarzającej wnętrza (ok. 1880/1890) tego wybudowanego na początku XIX w. obiektu.

W 1992 roku dużo czasu poświęcono pracom budowlanym i remontom. Do najważniejszych należy zaliczyć przeniesienie do skansenu zabytkowego spichlerza ze Złotej, wyremontowanie zagrody Czernikiewiczów w Bodzentynie oraz skrzydeł wiatraka z Grzmucina. Wykonano scenę, na której będą się mogły odbywać w skansenie prezentacje zespołów folklorystycznych w trakcie organizowanych imprez. Ponadto prowadzono prace konserwatorskie przy ekspozycjach niezbędnych do realizacji wyżej wymienionych wystaw.

Przez cały rok trwał konkurs ogłoszony przez muzeum oraz Redakcję „Echa Dnia” na temat: *Wieś i miasteczko w starej fotografii*. Konkurs ten miał na celu zgromadzenie dokumentacji fotograficznej dla terenu Kielecczyny. Efektem konkursu będzie wystawa przygotowywana w siedzibie muzeum.

Nie zaniedbywano również uzupełniania i opracowywania zbiorów, kontynuowano ba-

dania nad kulturą i sztuką regionu. Wyniki tych prac będą służyły realizacji dalszych zamierzeń związanych z rozwojem muzeum.

W 1992 roku frekwencja wynosiła ok. 25 000 zwiedzających.

Zdzisława Toporek

MUZEUM
HISTORYCZNO-ARCHEOLOGICZNE
W OSTROWCU ŚWIĘTOKRZYSKIM
1989—1992

Muzeum postawiło sobie w tym czasie dwa podstawowe zadania, które w swym założeniu miały znacznie uatrakcyjnić ofertę wystawieni- niczną. Było to udostępnienie drugiej trasy turystycznej w zrobach neolitycznej kopalni w Krzemionkach oraz — po rezygnacji ze stałej wystawy historycznej w muzeum w Ostrowcu — organizowanie w jej miejsce dużych problemowych wystaw zmiennych własnego autorstwa lub sprowadzanych z innych muzeów. W rezultacie osiągnięto poważny wzrost zainteresowania społecznego działalnością muzeum.

1989

W roku 1989 skupiono się na robotach górniczo-konserwatorskich w Krzemionkach, gdzie przygotowano do zwiedzania drugi od- cinek podziemnej galerii w zabytkowych frag- mentach kopalni. Tym razem wykonany został wariant nie kolidujący z substancją zabytkową podziemi. Nad szybem komunikacyjnym o głą- bokości 12 m wybudowano pawilon wystawo- wo-recepcyjny o kubaturze 190 m³. Prace nad tym obiektem trwały do czerwca 1990 roku.

W muzeum zaprezentowano w tym czasie trzy wystawy okresowe przygotowane według nowej koncepcji merytorycznej i plastycznej:

1. *Drogi do niepodległości wg scenariusza Wal- demara Bročka*. Oparta na bogatym materia- le faktograficznym, obrazowała dzieje Le- gionów Polskich od ich utworzenia w 1914 roku do roku 1919, w szerokim kontekście politycznym. Autor poczynił wiele starań, by problematykę tę osadzić w realiach Kie- lecczyzny.

2. *Polski strój ludowy wg koncepcji Urszuli Gomułowej*. Wystawa oparta o zasoby Mu- zeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, prezentowała stroje i związane z nimi akcesoria z wszystkich regionów etnograficznych kraju.

3. *Bitwa pod Ilżą wg scenariusza Waldemara Bročka*. Ekspozycja pokazywała rozwój kampanii wrześniowej 1939 roku do bitwy obronnej pod Ilżą. Obok bogatego materiału ikonograficznego eksponowano dokumenty, broń, mundury, oporządzenie wojskowe oraz pamiątki jednostek wojskowych biorących udział w bitwie.

Przygotowano ponadto trzy wystawy artys- tyczne:

1. *Sandomierz 88* — wystawa poplenerowa ostrowieckich plastyków
2. *Malarstwo i rysunki Krzysztofa Cioka* — z cyklu „Promocje”
3. *Malarstwo dra Marka Kwiatkowskiego* — kustosa pałacu Łazienkowskiego w War- szawie.

Czynne były również ekspozycje stałe:

1. *Zabytkowe wnętrza pałacu*. W części par- terowej, gdzie zachowały się elementy stałe- go wystroju wnętrz (sztukaterie), urządzono ekspozycję odtwarzającą w dużym przybli- żeniu pierwotny ich charakter. Na całość składają się sale: salonik, pokój stołowy — wzbogacony pokazem sreber stołowych z XIX i XX w. — oraz sala kominkowa i kredens.
2. *Fajanse i porcelana z Ćmielewa (XIX i XX w.)*. Kolekcja obejmuje wyroby do- kumentujące w zasadzie wszystkie fazy pro- dukcji manufaktury aż do roku 1939. Jest to najokazalszy zespół zabytkowy naszego muzeum.

Łączna frekwencja w muzeum (razem z działalnością oświatową i artystyczną, m.in. 8 koncertów muzyki kameralnej) wyniosła 14 930 osób, w Krzemionkach zaś — 11 430 osób.

Rok 1989 można uznać za pomyślniejszy, jeżeli chodzi o nabytki. Zakupiono 77 eks- ponatów, a w darze otrzymano 56; razem pozy- skano 133 obiekty. Najcenniejsze z nich to archiwalia, pamiątki osobiste, fotografie i ry- sunki satyryczne z obozu internowanych legio-